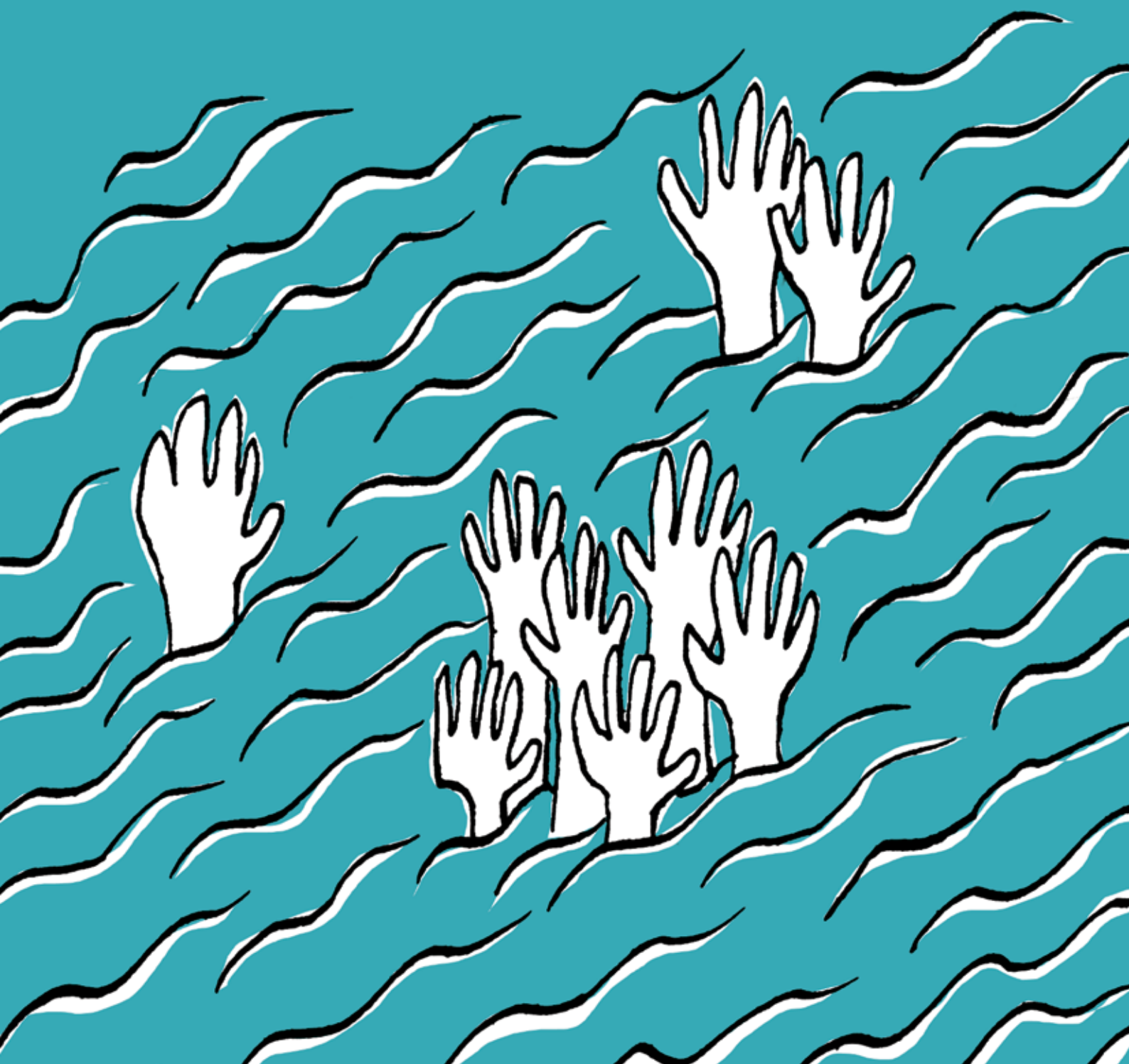

A GULAG-SZIGETCSOPORT

9/1A ELHALLGATOTT ÉVEINK

Részletek Cséri Lili önéletrajzi regényéből

(1) „1921-ben a Szovjetunió és a magyar kormány között megállapodás jött létre a magyar kommunista rabok és az első világháború után Oroszországban maradt magyar hadifogoly tisztek kicserélése ügyében, mely szerint hadifogoly tiszteket adtak elítélt kommunistákért a Szovjetunióban összeállított lista alapján. Összesen 450 elítélt kommunista szerepelt a listán.”

✂

(2) „Péterváron akkor még nagy volt a nyomor, sokat éhezünk, de körülöttem tele voltak lelkesedéssel, minden áldozatra készen, hogy segítsék felépíteni a szocializmust. Nem volt köztük senki, aki a nehézségek miatt elégedetlenkedett volna. Pedig volt belőle bőven.”

✂

(3) „Abban az időben a fizetés egy részét élelemben adták. Ezt *pajoknak* hívták. ... Hamarosan hozzánk költözött Csupka János, volt magyar hadifogoly, majd egy John nevű amerikai matróz, aki lemaradt hajójáról, kommunista volt, nem akart visszamenni Amerikába. Négyen kommunát alakítottunk, ami annyit jelentett, hogy mindenki leadta egész keresetét nekem, ami pénzből és élelemből állt, és én gazdálkodtam. Nem számított, kinek mennyi a jövedelme.”

✂

(4) „A hatalmas katonai gyárak tervei kidolgozásához [férjem] igénybe vett sok kiváló régi szakembert, mint konzultánst. ... Új szovjet specialisták még nem voltak. Ez az akkori párttitkárnak alapul szolgált arra, hogy férjemet élesen támadja. ... Férjemet egy évre kizárták a pártból. Ez azt jelentette, hogy gyárba kell mennie, dolgozni.”

✂

(5) „A legnagyobb bőség közepette, 1929-ben megkezdődött a kollektivizálás. Harc a kulákok, kereskedők ellen. Pillanatok alatt eltűnt minden áru. A kenyértől kezdve mindent csak jegyre árusítottak. Hosszú évekre volt szükség, amíg megkezdődött a javulás, egyes eleinte silány minőségű tömegcikk gyártása.”

✂

(6) „Férjemnek fogalma sem volt, mi történik körülötte. Nem volt nap, mikor nem azzal jött haza, hogy ismét letartóztattak valakit. ... Akkoriban naponta jelentek meg az újságokban cikkek az éberségről. Megjelent a gyári újságban is egy cikk, hogy sokan kommunistának álcázzák magukat, ugyanakkor, mint pl. „a gyár műszaki igazgatója (a férjem), Horthy-tiszt volt”. ... Az újság főszerkesztője tudta, hogy ez hazugság. Tudta, hogy a férjemet, mint kommunistát a börtönből cserélték ki a Szovjetunióba a Tanácsköztársaság bukása után. 1937 áprilisában elküldték a Don-medencébe megszervezni a szalagrendszert. Kikísértem az állomásra. Talán érezte, hogy utoljára látjuk egymást.”

9/1B ELHALLGATOTT ÉVEINK

Részletek Cséri Lili önéletrajzi regényéből

(7) „1937. szeptember 23-án felkeresett férjemnek egy barátja és közölte velem, hogy férjemet a Don-medencei gyárban letartóztatták. ...Bementem a városi NKVD-be érdeklődni a férjem után. Azt felelték, hogy felkísérték Moszkvába. ... Egy éjjel csengetés riasztott fel bennünket, két államvédelmi tiszt jött házkutatást tartani. Isten óvjon meg minden rendes embert ettől a borzalomtól! ... Férjem ruháit és minden értékesebb holmiját bedobálták az egyik szobába, még a varrógépet és a rádiót is. Az ajtót lepecsételték. ... Elvitték férjem műszaki rajzait, a Szovjetunióban készült találmányainak tervrajzait és diplomamunkáját, mint bűnjeleket.”

✂

(8) „Megisméltődött ugyanaz, amit már egyszer, 18 évvel ezelőtt végigéltem otthon, a Tanácsköztársaság bukása után.... Közölték velem, hogy férjem él, és felolvasták az ítéletet: »10 év, távol-északi láger, levelezés engedélye nélkül«. ... Azt hallottam, hogy milliókra megy az elhurcoltak száma. Azt hittem, hogy ez nem tarthat soká, mert végül a kormány tagjai rájönnek arra, hogy itt valami nincs rendjén, és kiderül az igazság. A nép, a párt legjobbjait, a gyárak, a hadsereg éléről a legkitűnőbb szakembereket hurcolták el. ... Előbb-utóbb megtudja Sztálin, és véget vet ennek a borzalomnak – gondoltam.”

✂

(9) „1938. április 7-én éjjel 11 órakor ismét megszólalt a vészterhes éjszakai csengő. Egy államvédelmi tiszt jött be a lakásunkba, elfogatási parancsot adott a kezembe. A nevemre szólt. Nem érdekelt a házkutatás.... Kért, hogy készítsek egy bőrröndbe fehéreneműt, meleg ruhát magamnak. El sem jutott a tudatomig, hogy mit akar tőlem. ... Nem tudom, hogy mentem ki a lakásból, csak két ajtó csapódására emlékszem. Az egyik a házunk előtt álló autó ajtaja, a másik a börtön kapuja volt.

✂

(10) „Kinyitottak egy ajtót, beléptem a cellába. Borzalmas látvány tárult elém. ...
– Ki a férje? – kérdezte egy asszony.
– Magyar katonamérnök, egy nagy gyárnak volt a műszaki igazgatója. Szeptemberben letartóztatták. Nem tudom, miért. Férjem becsületes forradalmár, kommunista. Magyar emigránsok vagyunk. Hallottam, hogy Kun Bélát letartóztatták, azt mondják, ellenforradalmár, trockista. Lehet, hogy őmiatta tartóztatják le a magyar emigránsokat.
– Kun Béláné vagyok – szólalt meg társnőm magyarul.”

✂

(11) „A cella körülbelül 5 méter széles és 10-12 méter hosszú lehetett. Két oldalán végig a fal mentén egy-egy, az egész cella hosszában húzódó fapriccs. Köztük átjáró az ablaktól az ajtóig. Szükség esetén itt végig lehetett menni, de csak szükség esetén. A rabnak nem volt szabad leszállni a priccsről, csak ha kihívták a cellából, vagy kétszer napjában, amikor WC-re és mosakodni kísérték ki 35-40-es csoportokban.

9/1C ELHALLGATOTT ÉVEINK

Részletek Cséri Lili önéletrajzi regényéből

(12) A nap többi részét a priccsen csak ülve, éjjel csak fekve kellett tölteni. Járkálni tilos volt. Mindjárt az ajtónál három egymáshoz hasonló öregasszony kuporgott. Megtudtam, hogy apácák. ... Egy fiatal kislány, 17 éves lehetett, állandóan sírt, édesanyukáját emlegette, őt hívta segítségül. Mellette gyönyörű fekete asszony ült. ... Az asszonyok becsületes, megnyerő külsejűek voltak. Nem is gondolná az ember, hogy kémek. ... De hiszen ÉN is köztük vagyok?!

✂

(13) „Kátya 20 éves diáklány. Tavaly május elsején került ide, mert a felvonuláson a sportolók között a Vörös téren a Lenin-mauzóleum elé ért, túlradó lelkesedésében A kezében lévő virágcsokrot Sztálin felé dobta a tribünre. Diverzióval vádolják. ... Nádja férje kereskedelmi attasé volt Kínában, és egy hónapja letartóztatták. Ez se kém. Hol vannak a kémek?”

✂

(14) „Sötét este, vagy éjjel érkeztünk meg valahova, felhúzták a rácsokat, és kitereltek bennünket a vonatból. Seholy egy ház, se állomás, egy fabarakk előtt álltunk vagy egy órát a jeges szélben. Kijött egy tiszt a barakkból, és ismét útnak indítottak bennünket, minden tizedik párnál egy-egy fegyveres katona, mindegyik mellett egy farkaskutya. ... A sínek között bukdácsolunk egy jó darabig, amíg eljutottunk egy sötét álló vonatig. Férfiak vannak itt, ezek is rabok...

✂

(15)

– Kik vagytok? Honnan jöttök?

– Feleségek – feleltük.

– És Ti kik vagytok? Neveket! Neveket! – mindenki egyszerre beszélt. ...

– Viktorov itt van – felelte egy lányos hang.

– Fiam!

– Édesanyám! – zokogták végül egymás karjában. Viktorovna rátalált 15 éves fiára.

✂

(16) „Egy másik vonaton másnap reggel megérkeztünk valahova. Kiszálltunk. Sűrű erdő, seholy egy ház. Hol vagyunk? ... Kilenc kilométert tettünk meg reggeltől estig. Gyengék, éhesek, fáradtak voltunk. Azt mondják, Mordoviában vagyunk.

Letartóztatásunk óta eltelt 9 hónap. És még most sem tudtam kisfiamról és apámról semmit. Senki nem tudott a hozzátartozójáról. Tiltva volt a levelezés.”

9/1D ELHALLGATOTT ÉVEINK

Részletek Cséri Lili önéletrajzi regényéből

(17) „Másfél év telt el a letartóztatásom óta, és még most sem tudtam semmit családomról. Nem tudunk semmit a külvilágról, nem volt se könyvünk, se folyóiratunk, se újságunk. Pár hét múlva a központi lágerben tárgyalást tartottak. Itt tudtuk meg először azt, hogy bíráink tisztában vannak azzal, hogy mi, »feleségek« teljesen ártatlanul vagyunk bezárva.

✂

(18) „Minél tovább voltunk bezárva, annál kevésbé értettük, hogy miért. Kinek és miért van erre szüksége, hogy becsületes asszonyokat elhurcoljanak gyermekeiktől, és hosszú évekre lágerbe zárjanak? És a férjeink? Ki tudná nálunk, feleségünkél jobban, hogy ők is ártatlanul szenvednek. Nem ellenség, saját hazánk, saját kormányunk vezető szervének tagjai tapossák szét családjukat, mint adáz, kártevő, gyűlöletes ellenséget szokás. Megértettük, hogy utolsó reménységünk is romba dőlt. Sztálin tud mindenről!”

✂

(19) „1941 márciusában egy éjjel csodálatos jelenséget láttunk az égen. Vértörős széles út vonult végig az égbolton, láthatártól láthatárig. Az öregasszonyok ijedten vetették a keresztet. Háborút, vérontást jelent – mondták. ... Április 7-én behívtak a központi irodába, ahol megkaptuk a szabaduláshoz szükséges papírokat. ... A szabaduló raboknak nem azt a régi személyi igazolványt adták vissza, melyet letartóztatásuk alkalmával elvettek tőlük, hanem újat, melyből illetékesek egy pillanat alatt megállapíthatják, hogy tulajdonosuk büntetett előéletű politikai, vagy más okból kifolyólag. De a személyazonossági nélküli ember számára az egyetlen hely: a láger. ... Kaptam egy papírt, melyre rá volt írva, hogy állampolgárság nélküli egyén vagyok. ... ”

✂

(20) „Letelepedési helyül Alexandrovkát választottam. Ez a kisváros 113 kilométerre van Moszkvától, és ez volt a legközelebbi hely Moszkvához, ahol hozzám hasonló lágerből szabadultak lakhattak. Pár hét múlva idézést kaptam az NKVD-be. Ott egy tiszt az iratok közül elővett egy papírt és felolvasta: »Értesítjük 1941. május 20-án beadott kérelmére, hogy férje Cséri Jenő él, és távol-északi lágerben tölti tízéves büntetését, levelezés engedélyezése nélkül.«”

✂

(21) „1941. október 14-én összeszedték Alexandrovkán a nőket 17-55 éves korig. Kiadták egy heti kenyéradagjukat és lapátokkal felszerelve, teherszállító vagonokban elszállították őket valahova. Kint volt az állomáson a város apraja-öregje. Körös-körül fájdalom, zokogás. Éhes, elhagyott gyermekek maradtak anya nélkül majdnem minden házban. ... ”

9/1E ELHALLGATOTT ÉVEINK

Részletek Cséri Lili önéletrajzi regényéből

(22) „Ezekben a napokban kaptam Leningrádból levelet apám egyik barátjától, hogy édesapám október 14-én meghalt. Nem bírta tovább, éhen halt a körülzárt, ostromolt Leningrádban, ahonnan nem lehetett menekülni. ... Beadtam a rendőrségre egy kérvényt, hogy Kirgiziába, Vorosilovka faluba evakuáljanak. ... Több napi utazás után megérkeztünk Frunzéba (Kirgizia fővárosába), onnan 3 kilométerre engedtek letelepedni, Vorosilovkában.”

✂

(23) „Kimentem Vorosilovka községbe és addig jártam házról házra, míg találtam egy szobát egy sárkunyhóban. A padlója is agyagból volt. Hamarosan megtanultam, hogyan kell tehéntrágyával és vízzel kevert folyadékkal bekenni a szoba agyagpadlóját. Megtanultam szakszullal és kizjakkal fűteni, mert Közép-Ázsiában nincsenek erdők, és nagy hiánya van a tüzelőnek.... Falunk lakossága főleg kulákokból állt, kiket a kollektivizálás idején Szibériába, tajgába száműztek. Büntetésük letöltése után az életben maradottak Közép-Ázsiában kaptak letelepülési engedély. ...”

✂

(24) „Egy nap falragaszon értesítették a lakosságot, hogy hetenként egyszer minden egészséges felnőtt és iskoláskorú gyermek köteles dolgozni valamelyik kolhozban kolorádóbogár-irtáson.... Izgultunk minden alkalommal, hogy sikerül-e a normán felül néhány üveg bogarat haza is vinni, mert hamarosan nagyon jó üzlet lett a kolorádóval való feketezés. ... Végül eldorádóbogárnak kereszteltük át.”

✂

(25) „1945. május 9-én a rádió bementa, hogy vége a háborúnak. ... Repatriálás volt, és a vonatok az ország minden részébe akkor még csak Szibérián keresztül mentek. Egyedül az anyák és gyermekek számára volt fenntartva egy külön vasúti kocsi. ... Egy szürke hivatali szobában, szürke hivatalos hangon közölték velem, hogy férjem 1946. június 16-án szívrohamban meghalt. ... Magyar emigráns barátaink egymás után tértek haza Magyarországra.”

✂

(26) Most már nem volt kit várnom, újra kellett kezdeni az életemet. Úgy határoztam, hogy fiammal én is hazautazom. 1947 elején beadtuk útlevelekérelmünket. ... Ebben az időben már ismét tömegesen tartóztattak le embereket, főleg azokat, akik már büntetésüket letöltötték. Ennek a borzalomnak a híre eljutott hozzánk, Közép-Ázsiába is. Életet mentett az útlevelel akkor haza, Magyarországra. ...

9/1F ELHALLGATOTT ÉVEINK

Részletek Cséri Lili önéletrajzi regényéből

(27) Hajnalban hazaérkeztünk a Keleti pályaudvarra. Nem sok idő, pár óra kellett ahhoz, hogy megtudjam, minden hozzátartozóm elpusztult. Egyedül vagyunk, se rokon, se otthon, szülővárosom romokban. ...Soha senkinek nem árultuk el, mit éltünk át a Szovjetunióban. Ha kérdezték, mikor halt meg férjem, azt feleltük, hogy elesett a háborúban....

✂

(28) „»...értesítjük, hogy a Szovjetunió Legfelsőbb Katonai Törvényszéke 1957. június 12-én tartott ülésén Cséri Jenő ügyét felülvizsgálta, és bűncselekmény hiányában rehabilitálta.«”

9/2 ELRABOLT ÉVEK*Páros feladatlap*

Hogyan került a történet főszereplője a Szovjetunióba?

.....

Miért tartóztatták le?

.....

Ki lehetett fogoly a GULAG-on?

.....

.....

Mit tudhattak a foglyok a külvilágról?

.....

Ismertté vált-e a foglyok előtt fogva tartásuk oka?

.....

Hol élt a történet főszereplője a „szabadulása” után? Milyen körülmények között?

.....

.....

Mi történt a külföldi foglyokkal? Hogyan kerültek haza?

.....

.....

Milyen volt a hazai fogadtatásuk?

.....

.....

A megismert emlékek alapján idézzétek fel, és írjátok le a tábori hétköznapiak néhány jellemző vonását!

.....

.....

.....

.....

